

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ**

Дипломна робота

бакалавра

з теми:

**«ПРОБЛЕМА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФРАНЦІЇ У XIV – НА ПОЧАКУ
XV СТ.»**

Виконала:

студентка групи Ist1-B17

спеціальності 014 Середня освіта

(Історія)

денної форми навчання

Домчук Альона Яківна

Науковий керівник:

старший викладач та доцент

кафедри всесвітньої історії

Гуменюк Анатолій Олексійович

Рецензент:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія та джерельна база дослідження	6
1.1 Історіографія.....	6
1.2 Джерельна база.....	11
РОЗДІЛ 2. Особливості централізації у Франції.....	13
2.1. Передумови, причини та принципи утворення централізованої держави	13
2.2. Роль Столітньої війни в розвитку централізації країни	22
РОЗДІЛ 3. Основні етапи державної централізації у Франції.....	28
3.1 Ріст королівського домена протягом кінця XII – поч. XIV ст.....	28
3.2 Еволюція системи державного управління	40
3.3 Завершення державної централізації у Франції.....	45
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Середньовічна Франція, як і інші країни Європи, перед початком централізації пройшла досить довгий період політичної роздробленості, що супроводжувався ослабленням королівської влади. Слабкість королівської влади, характерна для Франції XI - XII ст., була зумовлена цілим рядом причин: правляча династія мала вельми обмежені матеріальні можливості, а королівський домен мав невеликі розміри; земельні володіння великих феодалів розташовувалися компактно, що створювало сприятливі умови для їхньої політичної самостійності, більш того, що оточували з усіх боків королівський домен феодальні володіння, такі як Нормандія, Бургундія, Бретань, Шампань, які багато разів перевищували за своїми розмірами королівські володіння ще в XII ст. Особливість васальних відносин у Франції давала королю можливість розраховувати лише на підтримку своїх безпосередніх васалів. У суспільстві не було додаткового соціального резерву у вигляді вільного селянства, яким могла б скористатися монархія, як це було, наприклад, в Англії. Фактором, що збільшує роздробленість, було глибоке розходження в розвитку півночі і півдня країни.

Актуальність даної теми полягає в тому, що у французькій політиці і суспільстві домінували дві конфліктуючі тенденції. З одного боку, існує багатовікова тенденція до централізації, яка почалась при французьких монархів і завершилась Французькою революцією і Першою наполеонівською імперією. З іншого боку, як показали такі історики, як Фернан Бродель, існує величезна різноманітність Франції з її різноманітною клімату, ландшафтів, регіональних кухонь і, історично, політичних, соціальних і економічних систем. Що «шестикутник», як Франція була названа в зв'язку з його остаточною формою, мав свого роду природну єдність, ця різноманітність є результатом тривалого процесу поступового накопичення територій між Атлантикою та Середземним морем. Як казав, генерал де Голль: «Ви можете об'єднати французів тільки через страх. Неможливо зібрати країну, в якій є більше 365 видів сиру». Дійсно,

централізація народилась почасти від завоювань, а почасти зі страху. Це була спроба правлячої еліти країни відповісти на питання: як вони можуть домінувати і утримувати під контролем таку величезну і диверсифіковану країну?

Об'єктом - є централізація Франції як наслідок Столітньої війни.

Предмет дослідження – історичні передумови, причини та принципи утворення центральної держави.

Мета - виявлення впливу Столітньої війни на розвиток історичного процесу у Франції в XIV-XV століттях. Відповідно до мети маємо наступні завдання дослідження:

1. Дослідити передумови, причини та принципи утворення центральної держави.
2. Проаналізувати роль Столітньої війни в розвитку централізації.
3. Вивчити основні етапи становлення державної централізації у Франції.
4. Дослідити процес росту королівського домена.
5. Охарактеризувати державне управління та утворення національних держав.
6. Дослідити завершення державної централізації у Франції.

Методи дослідження зумовлені темою та завданнями роботи. У бакалаврській роботі використовувались спеціальні історичні та загально-наукові методи. Із загально наукових застосовувались методи емпіричного і теоретичного дослідження. В процесі підготовки дослідження серед спеціальних історичних методів перевага надавалась порівняльно історичним та ретроспективним. Безпосередньо при написанні роботи використовувались наступні принципи – історизму, який дозволив розглянути історичні факти, явища та події у відповідності з процесом тенденції централізації.

Методологічну основу дослідження утворюють загальнонаукові і спеціальні методи діалектики, правознавства, теорії управління, системно-історичного та структурно-функціонального аналізу джерельної бази. В

якості спеціальних методів пізнання були використані: формально-логічний, історико-правовий, порівняльно-правовий, комплексний і системний.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють XIV – початок XV.

Географічні (територіальні) межі. Територія Франції.

Теоретичною основою роботи стали праці таких вчених як: Батир К.І., Бостан Л., Грубінко А., Макарчук В.С., Страхов М., Хома П. та ін. [3; 5, с. 730; 11, с. 392; 23, с. 623; 29, с. 416; 38, с. 480]

Структура і обсяг роботи обумовлені метою дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів (сім підрозділів), висновків, списку використаних джерел із 55 найменувань. Загальний обсяг роботи 58 сторінок.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у Франції процес державної централізації починається в XII ст. Спочатку він розгортається в Північній Франції, де для цього існували економічні та соціальні передумови. Дрібні і середні землевласники були зацікавлені в посиленні королівської влади, бачачи в ній захист від насильства і утисків сильніших великих феодалів. Противниками цієї політики були великі феодали, що найбільше дорожили своєю політичною самостійністю. Їх підтримувала частина вищого духовенства.

Централізаторська політика французьких королів була прогресивним явищем. Королівська влада боролася з феодалною анархією, підживляла продуктивні сили країни, сприяла зростанню міст, ремесла і торгівлі. Вона була «представницею ладу в безладді». Тому міста підтримували королівську владу, часто виступали її союзниками в боротьбі з великими феодалами, і їх допомога зіграла важливу роль в утворенні централізованої держави.

Противниками цієї політики були великі феодали, що найбільше дорожили своєю політичною самостійністю і пов'язаними з нею владою над населенням і доходами з неї; їх підтримувала частина вищого духовенства. Зміцненню королівської влади у Франції сприяла безперервна ворожнеча великих феодалів між собою. Кожен з них прагнув підсилитися за рахунок інших. Королі використовували і розпалювали цю боротьбу.

Протягом XIII ст., особливо за царювання Людовика IX (1226-1270 рр.), посилення королівської влади у Франції було закріплено низкою важливих реформ. В результаті реформи на території королівського домену були заборонені судові поєдинки (тобто рішення тяжб за допомогою поєдинку) - тяжущимся сторонам надавалася можливість перенести справу в королівський суд. На рішення будь-якого феодалного суду могла бути подана апеляція в королівський суд, який таким чином ставав верховною інстанцією по судових справах усього королівства. Цілий ряд найважливіших

кримінальних справ було вилучено з відання феодальних судів і розглядався виключно королівським судом.

Йшов подальший розвиток центрального управління Французької держави. З Королівської ради виділилася особлива судова палата, яка отримала назву «Парламент». Для зв'язку центральних органів з місцевими властями призначалися королівські ревізори, які контролювали діяльність місцевої адміністрації і доносили королю про всі зловживання. Людовик IX заборонив у королівському домені війни між феодалами, а в неприєднання ще до домену володіннях узаконив звичай «40 днів короля», тобто термін, протягом якого отримавший виклик міг апелювати до короля. Це послабило феодальні уособиці.

У королівському домені Франції була введена єдина монетна система, і королівська монета повинна була прийматися по всій країні поряд з місцевою. Це сприяло економічному згуртуванню Франції. Поступово королівська монета стала витіснити з обігу місцеву; купці воліли і навіть вимагали саме королівські гроші.

У зовнішній політиці Людовик IX прагнув зміцнити позиції Франції на Середземномор'ї. Він допоміг своєму братові Карлу Анжуйському опанувати Південну Італію і Сицилію і зробив спробу зміцнитися в Єгипті і в Тунісі (Сьомий і Восьмий хрестові походи), яка, однак, не мала успіху. Однак процес централізації держави ускладнювався і затримувався боротьбою з Плантагенетами. Частина південних областей була приєднана до володінь Капетингів пізніше, коли північна частина країни вже була досить міцно об'єднана навколо Парижа і королівської влади.

Отже, французька централізована держава вступила в XVI століття як найбільша з централізованих держав Західної Європи з країнами, що розвиваються економічними зв'язками, багатими містами і зростаючою культурною спільністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. ДЖЕРЕЛА

1. Военный дневник Эдуарда (1346) III. URL: <http://www.hrono.info/dokum/1300dok/1346ed3.html>
2. Послание Людовика IX своим поданным и святой земле (1250). URL https://drevlit.ru/docs/krest_poh/XIII/1240-1260/Ludovic_IX/brief_hl_land_08_1250c8c8.php

II. ЛІТЕРАТУРА

3. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: Вид-во УКЦ, 2002. 412 с.
4. Бартелеми Д. Рыцарство. От древней Германии до Франции XII века / Пер. с франц. М. Ю. Некрасова.. СПб.: Евразия, 2012. 584 с.
5. Батир К. І. Історія феодальної держави Франції, М. 1975 Велика радянська енциклопедія, під редакцією Б. А. Введенського, т. 40, М. АНСССР, 1956.
6. Борділовська О. Столітня війна 1337—1453 // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / ред. кол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 2: М Я. 812 с.
7. Бостан Л., Бостан С. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 730 с.
8. Валуа // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890—1907.
9. Всесвітня історія Документи і матеріали 6-11 класи, Х.: «Ранок», 2011 р. 288 с.
10. Галанза П. Н. Феодальна держава і право Франції, М, Вид. МДУ, 1963.
11. Гене Бернар. История и историческая культура Средневекового Запада. М.: Языки славянской культуры, 2002. С. 56.

12. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник / В.П. Глиняний; Одеська нац. юрид. акад. [Вид. 5-те, перероб. і доп.] К.: Істина, 2008. 768 с.
13. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 392 с.
14. Джеджула К. Історія Франції. К., 1954
15. Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987—1460. М.: Международные отношения, 2001. 416 с.
16. Дюби Ж. Европа в средние века / Пер. с франц. В. Колесникова. Смоленск: Полиграмма, 1994. С. 297—308.
17. Егорова М. В. Конституционно-правовой статус территориальных коллективов во Франции / автореферат дис. на соиск. ...к. юр. н. М., 2012. 26 с.
18. Загуменна Ю., Іванов С. Середньовічні держава і право країн Європи та Азії. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. Бандурки. Харків: Майдан, 2020. С. 151 – 194.
19. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / О. Джужа, Т. Третьякова, В. Калиновський та ін. Київ: НАВС, 2012. 376 с.
20. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. Бандурки. Харків: Майдан, 2020. 618 с.
21. Історія держави і права зарубіжних країн: Хрестоматія / За ред. В.Д. Гончаренка К.: Видавничий дім, 2002.
22. Крестовська Н., Цвіркун О. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум. Х.: Одіссей, 2010. 488 с.
23. Люблинская А., Прицкер Д. Кузьмин М. Очерки истории Франции с древнейших времён до окончания первой мировой войны. – Л., 1957.
24. Маймескулов Л., Тихоненков Д., Россіхін В. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Харків: Право, 2013. 520 с.

25. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / В.С. Макарчук; МОН України. вид. 6-те, доповн. К.: Атіка, 2010. 623 с.
26. Николле Д., МакБрайд А. Французская армия в Столетней войне. М.: ООО «АСТ», Астрель, 2004. 64 с.
27. Пти-Дютайи Ш. Феодальная монархия во Франции и в Англии X—XIII веков. М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1938. 425 с.
28. Орленко В. Історія держави і права зарубіжних країн: посібник для підготовки до іспитів. К.: Ін Юре, 2015. 244 с.
29. Сидоров А. И. Организация власти во Франкском королевстве VIII – IX вв. // Средние века.- 2003. – Вып. 64. С. 3 – 34.
30. Сопільник Л.І. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посіб. / Л.І.Сопільник, М. Б.І. Камінський. Л.: Вид-во Львів.політехніки, 2012. 499 с.
31. Страхов М. Історія держави і права зарубіжних країн. Харків: Право, 2003. 416 с.
32. Страхов М.М. Історія держави та права зарубіжних країн: Підручник [вид. 2–е.]. К.: “Ін. Юре”, 2003.
33. Тищик Б.Й. Історія держави і права Франції (1789 –1918 рр.). Навч. пос. Дрогобич: Коло, 2008.
34. Трофанчук Г. Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.
35. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2013.
36. Фавр Э. Эд, граф Парижский и король Франции (882—898) / Пер. с франц. Некрасова М. Ю.. СПб.: Евразия, 2016. 336 с.
37. Фавтье Робер. Капетинги и Франция. СПб.: Евразия, 2001. 320 с.
38. Фердинанд Л. Последние Каролинги / Перевод с французского Дягилевой Ю. Ю. СПб.: Евразия, 2001. 320 с.

39. Хельмут В., Букерт Г. Организация государства во Франции и Германии: между территориальностью и функциональностью // Вопросы государственного и муниципального управления. 2007. №. 2-3. С. 59-90.
40. Хома П. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2015. 480 с.
41. Хома П.М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. К.: Каравела; Львів: Новий Світ. 2000, Магнолія плюс, 2015.
42. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. М.: Юридическая литература, 1984.
43. Хрестоматия по истории Средних веков Том 2. Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, Москва, 1950. 350 ст. (4-13 ст.)
44. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. М.: Юристъ, 2002.
45. Чиркашин О.Р. История государства и права зарубежных стран. - М.: Мир книги, 2003.
46. Шевченко О. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. К.: Вентурі, 1998. 255 с.
47. Шевченко О. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
48. Яремчук В. Історія держави і права зарубіжних країн: універсал. довід. Львів: БОНА, 2015. 400 с.
49. Aurell M. *la noblesse en Occident (Ve-XVe siècle)* / M. Aurell. – Paris, 1996. – 194 p
50. Chris Wickham. *The Inheritance of Rome: Illuminating the Dark Ages, 400–1000*. Penguin: 2009.
51. Glöckner K. *Lorsch und Lothringen, Robertinger und Capetinger*. S. 301—354.
52. Sassier Y. *Hugues Capet: naissance d'une dynastie*. P.: Fayard, 1987. 357 p.

53. Stéphane Lebecq. Les origines franques: Ve-IXe siècles. Series: Nouvelle histoire de la France médiévale. Paris: Editions du Seuil, 1999.

54. Werner K.F. La genese des duches en France et en Allemage // Vom Frankenreich zur Entfaltung Deutschlands und Frankreichs. Sigmaringen, 1984. S. 278 310. C. 281 – 283

55. Zotz T. Philipp III. der Kühne // Die französischen Könige des Mittelalters. Von Odo bis Karl VIII. — München: Verlag C.H. Beck, 2006, S. 177.